

Sorina Poledna

Az anyaság tapasztalata mint rezilienciaforrás a szabadságvesztéses börtönbüntetésre ítélt nők esetén

A bűncselekményekhez kötődő nemek közötti különbségek kulcsfontosságú elemei közé soroljuk mind a bűncselekményekre való motivációt, mind pedig a nemek megkülönböztetését a szervezés során, a kapcsolatok gondozását, az erkölcsi fejlődés és a társadalmi kontrollhoz kötődő különbségeket.

Véleményünk szerint a szabadságvesztéses börtönbüntetésüket töltő nők rezilienciára való képességének elemzésében mindkét aspektust tárgyalni kell, főként, ha a reziliencia lehetséges forrásként az anyaszerep tapasztalatát tarjuk szem előtt. Ebben az értelemben reflektálnék néhány közelmúlti kutatási eredményre amely a szamosújvári börtönben zajlott.

Kulcsszavak: nemek megkülönböztetése, bűncselekményre való motiváció, anyaszerep, reziliencia

BEVEZETÉS: A BŰNCSELEKMÉNYEKET ELKÖVETŐ SZEMÉLYEK REHABILITÁCIÓJA

A „börtönök születésével” egy időben világossá vált ezen intézmények szerepe, de ugyanakkor a korlátai is. A cél a fogvatartottak magatartásának a javítása, melyet az ebben a munkakörben érdekeltek, legyenek bár politikai törvényhozók, gyakorló szakemberek, vagy kutatók, többkevesebb optimizmussal fenntartottak. A „nothing works”¹ időszaka után következett „egy kétegyekkel teli időszak a bűnözők rehabilitációjának hatékonyságára, jelentőségére, relevanciájára vonatkozóan” (Ward és Maruna 2007: 12). A nézőpontok változása következtében, ma már a rehabilitációval foglalkozó szakterület retorikája és kutatása egyre inkább a dezisztenciálisra² összpontosít, a hangsúly inkább a „what helps?” mint „what works” (War és Maruna 2007: 285) irányába tolódik el. Ez azt jelenti, hogy a bűnöző erős pontjaira/erőforrásaira és nem a hiányosságaira terelődik a figyelem. Ezen megközelítés egyik következménye arra vonatkozik, hogy egyre nagyobb jelentőséget kapnak azok az aspektusok, amelyeket a bűnöző saját maga is értékel a bűnelkövetéstől való távolmaradás folyamatában. (Farral 2004 id Friestad, SkogHansen

1 1974-ben Robert Martinson, a What Works című tanulmányában, a börtönbüntetésüket töltő bűnözőket érintő rehabilitációs programok hatékonyságát elemezve a „nothing ” végkövetkeztetésre jutott. Ez emblematikus kifejezéssé vált mindarra, amit „tumura punitiv”-ként nevezünk, ami a bűnözők és bűntények tárgyalását illeti. Ugyanakkor megerősítette a szkepticizmus irányzatát is, ami ebben a közegben a rehabilitációs beavatkozásokra vonatkozik.

2 Maruna (2001) a rezisztenciát úgy határozza meg, mint egy eseményt, amely meghatározza azt a helyzetet, amikor az individuum permanensen megszűnik bűncselekményt elkövetni.

2010: 286). Ebbe a gondolatSORba illeszkedik a „jó élet”³ modelljének a fogalma, amely szerint az egyének természetes módon hajlandók bizonyos „humán javakat”⁴ megszerezni egy teljesebb élet elnyerésének reményében (Poledna 2013: 366). Jelen tanulmányban azt vizsgáljuk, hogy ebből az indokolt perspektívából miért is tekinthető segítségnek a fogvatartott nők számára a reziliencia, a rugalmas ellenálló képesség fejlesztése. Tanulmányunkban szeretnénk elemezni a női bűnözés specifikumait, ideértve a szabadságvesztéses büntetésre ítélt nők eseteit is, a női reziliencia egyik forrásának, mégpedig az anyaság tapasztalatának a tükrében,

A SZABADSÁGVESZTÉSES BÜNTETÉSRE ÍTÉLT NŐK REZILIENCIÁJA

Fogalmi meghatározások

A trauma és a reziliencia két olyan fogalom, amely kölcsönösen feltételezik egymást; a reziliencia megértésében vonatkoztatnunk kell arra a traumás eseményre/élményre, amelynek válaszaként jött létre, úgy ahogy a trauma sem érhető meg anélkül, hogy ne vonatkoztatnánk azokra az implikációkra, forrásokra, az ösztönzésekre és reakcióra, melyeket a személy a trauma következményeként fejleszt ki. A trauma egyik relációs meghatározása, amelyet hasznosnak tartunk jelen elemzésünkben, azt a tényt emeli ki, hogy a trauma tulajdonképpen egy kapcsolat a „fenyegető helyzet jellemzői” és a személyes jellemzők, „egyéni elhárítási lehetőségek” között az adott helyzeten belül. A trauma implikálja a „vitális következményeket, ami az egész életre kihat, ideértve a társadalmi egzisztenciát is”. (Rupper 2012: 87) A fogva tartás megtapasztalása egyértelműen traumatikus tapasztalat, nemcsak azért mert szabadságvesztéssel jár, sokszor erőszakkal fémjelzett szociális interakciót eredményez, az énkép és önbecsülés sokszor negatív irányba történő elmozdulását, egészségügyi problémákat eredményez, hanem azért is mert stigmatizációt, címkézést idéz elő, és nem utolsó sorban azért is mert felfüggeszt olyan esszenciális társadalmi szerepeket, mint amilyen a családi kör, amely kötődési és relációs zavarokat idéz elő az elítélt számára fontos személyekkel kapcsolatosan. Az utóbbi aspektus nagyon is egyértelmű a fogvatartott nők esetében, mivel a nők számára az anyaság tapasztalata és a kapcsolatok imperatívusza meghatározó jelleggel bír az identitásuk felépítésében.

A maga nemében a reziliencia egy dinamikus fogalom, amely összegyűjti és magába foglalja a valóság aspektusainak a jelentésrétegeit, amelyhez nemcsak a stresszes, traumatikus vagy hátrányhelyzetekhez való alkalmazkodást soroljuk, hanem az egyének/közösségek azon képességét, hogy visszaállítsák egyensúlyukat, regenerálódnak és folytatni tudják a fejlődési folyamatukat. Ilyen értelemben a rezilienciát a nemkívánatos eseményekre adott válasznak is tekinthetjük, amely legalább egyik dimenziót hangsúlyossá teszi a következő kettő közül: az egyik a regenerálódásra összpontosít, vagyis az egyensúly gyors visszaszerzésének, és az eredeti állapotba való visszatérésnek a képességére; a másik a fenntarthatóság dimenziója, ami a regenerálódási útvo-

3 A „jó élet” modellje az RNR- modell kiegészítő modellje, amely a kockázatkezelést helyezi középpontba, a „jó élet” modellje hangsúlyozza azt a szerepet, amelyet a rehabilitációs folyamatban a bűnöző erős pontjai és forrásai betöltenek.

4 Az alapvető humán javak (primary goods), olyan tapasztalat, cselekedet vagy helyzet, amely önnön hasznából jön létre és belsőleg használ (Ward & Marshall 2007: 279 id Poledna, S. 2013: 364)

nal folytatását és működésének jobbítását és növekedését célozza a stresszes tapasztalatra adott egészséges reakció eredményeként (Reich és mtsai 2010).

A szervezeti kultúra elmélete szerint a reziliencia nem csak egyéni szintű attribútumokban rejlik, hanem a kapcsolódási képességekben is. A nők esetében olyan kapcsolatok létesítése, melyet a kölcsönösség (mutuality), empátia, felelősségteremtés (empowerment) és bátorság jellemez, ezek képviselik a reziliencia alapköveit (Jordan 2005: 4–5). A nők esetében sorsdöntőek az ilyen kapcsolatok, mivel „jelentéseiben kapcsolódást generálhatnak önmagukkal és másokkal, értékelésben és értelemben egyaránt (Bylington 1997, Covington 2007). Az élettársal való kapcsolat tapasztalata, és főként az anyaság tapasztalata, világosan tükrözi azt a tényt, hogy a kölcsönösség (anya-gyermek kapcsolatából) olyan dimenzió, amely lehetővé teszi a változást, mivel mindegyik a kapcsolatban, és mint ilyen, a visszakapcsolódási folyamatban résztvevő személy megkönnyíti a fejlődést, a kölcsönös ráhatásnak és együttműködésnek köszönhetően; a nőnek erőt ad, valós felelősségteremtést (empowerment) eredményezve.

Ugyanakkor az általunk javasolt megközelítés operatívva teszi a Ionescu (2013) által javasolt „irányított reziliencia” fogalmának a jelentését is. Az irányított reziliencia központi eszméje a „felszabadító fejlődés”, olyan folyamat, amely feltételezi egyrészt az egyén törekvését az identitás újraépítésében, másrészt a segítő beavatkozást is egy intézet részéről, az irányított reziliencia révén (esetünkben a büntető intézet⁵). Ez utóbbi előnyben részesíti azokat a reziliencia útvonallakat, amelyek megnyilvánulnak, bátorítva a szubjektív autonómiát, a tudatazonosság fejlődését, az egyén aktív megnyilvánulását és mint „önnön egzisztenciájának a megteremtőjét, szem előtt tartva, személyes és társadalmi reflexiók helyzetbe kerülését” (Kaufmann 2001, id. Pourtois – Humbeeck – Desmet 2013: 76)⁶. Mi lesz a rezilienciás fejlődés következménye? A szakirodalomban (St. Joseph – A. Linley 2006, Muntean, A. – Munteanu, A. 2011) három lehetséges rezilienciás fejlődési típust különböztetnek meg a traumatikus eseményeknek kitett egyén esetében: 1. a másokkal való kapcsolatok újraértékelése; 2. az énkép változása, az egyén tudatában lesz rezilienciájának és önnön erejének, valamint a kockázati tényezőknek és sebezhetőségének; 3. az átélt traumatikus események következményeként létrejön egy változás az életfilozófikus felfogásában. Véleményünk szerint, ezen rezilienciás fejlődési útvonalak bejárása bizonyos feltételek mellett és bizonyos rehabilitációs beavatkozások következtében a fogvatartott nők számára is lehetővé válna, melyet a női bűnözés milyensége határoz meg, amelyre a következőkben utalni is fogunk.

5 A nálunk használatos javító rendszerekben kezd kialakulni segítségnyújtó programok, melyek erre a perspektívára alapoznak, gondolunk itt a „jó élet” modelljére, mint a szabadságvesztéses börtönbüntetésre ítélt foglyok rehabilitációs modelljére, melyet A szabadságra való felkészítés programjában alkalmaztak « A börtön utáni visszaesés kockázatának a redukálása» (Poledna S. 2009, Dumescu és mtsai 2009, Poledna, S. 2013).

6 Az idézet egy megjelenés alatt álló tanulmányból való: *A szabadságvesztéses börtönbüntetésre ítélt nők rezilienciájáról való reflexiók.*

A NŐI BŰNÖZÉS SAJÁTOSÁGA

Ki az a több ezer fogvatartott nő?
Ők „napjaink egyik legláthatatlanabb közössége”.
(Cruells & Igareda 2005: 3)

Mivel a fogvatartott személyek nagy többsége férfi⁷, úgy ahogy azt az erre a kérdésre vonatkozó kutatások és jelentések adatai is bizonyítják, a női bűnözésre kevés kutatás vonatkozik (QCEA jelentés 2007⁸, MIP Women, Integration and Prison 2005, ICPS 2011, 2013). Nehéz összehasonlító tanulmányokat megvalósítani, mivel az országos statisztikák⁹ nagyon sokszor hiányosak, vagy teljesen hiányoznak; akár még az EU-ban is nem mindig tartalmaznak adatokat az összes országból és/vagy az összes elemzett aspektusról, főként, ha női bűnvádi elítéltekről van szó. Mindezek ellenére a kutatások adatai, értelmezései és következtetései érdekes információhalmazt nyújtanak a fogvatartott nőkről.

A világ büntetőintézeteiben lévő nők átlag életkora 30 év (ICPS 2008), a legtöbb esetben szociálisan hátrányos környezetből, olyan családokból származnak, amelyet a szegénység, családon belüli erőszak, a szülők különélése vagy válása, alkoholista és/vagy kábítószeres előélet jelleméz. Az ő esetükben beszélhetünk marginalizációról, diszkriminálásról és társadalmi kirekesztésről, mivel „a társadalmi kirekesztés eredete/dimenziói egyaránt gazdasági és kulturális valamint politikai természetűek” (Cruells–Igareda 2005, Women Integration and Prison¹⁰ 2005: 22). Ebben az értelemben, mind az irodalomban és a feminista kutatásokban, mind pedig a hivatalos dokumentumokban, valamint az Európai Tanács jelentéseiben megtalálható az a nézőpont, amely szerint a nemek alapvető változónak tekinthetők a szociális differenciálódás területén. A szociális kirekesztettség¹¹ olyan nem-specifikus aspektusokat emel ki, mint a bizonytalan gazdasági állapot, melyben az elítélt nők éltek azelőtt, az alacsony iskolázottsági szint,

7 Az International Centre for Prison Population 2011 (ICPS) megfelelően a világ börtönintézményeinek 80%-ában a börtönbüntetésüket töltő nők a börtön populáció 2%-9%-át képviselték. Léteznek változások kontinentális szinten ami a nők és fiatal lányok prevalenciáját illeti a börtönök teljes populációjában, az átlagérték 4,45%.

8 The Quaker Council for European Affairs – Women in Prison 2007 (QCEA) 14 európai országból elemzi azokat az adatokat, amelyek a börtönben lévő nőkre, a nők által elkövetett bűntényekre, a büntető politikák és a rehabilitációs intézkedésekre vonatkoznak. Románia nincs képviselve, valószínű adathiány miatt.

9 2008-ban a fogvatartott nők aránya a teljes börtönpopulációhoz viszonyítva: Franciaországban 3,7%, Angliában és Skóciában 5,4%, Németországban 5,4%, Spanyolországban 8,3%, Olaszországban 4,4% ; a törvénykezéssel kapcsolatos különbségek abból adódnak, hogy ezeknek az országoknak más-más attitűdöt és politikát mutatnak a szabadságvesztéses börtönbüntetésre ítélt nők esetén, mint a férfiak esetében (ICPS 2008, International profile of women in prison, pg.4)

10 A tanulmány alapjaként egy hat európai országot érintő kutatás áll (Spanyolország, Franciaország, Anglia, és Skócia, Németország, Magyarország, Olaszország), mely a MIP Women Integration & Prison; an analysis of the sociolabour integration processes of women prisoners in Europe nevezetű projekt része volt

11 A szegénység az egyik legegységesebb tényező, de a társadalmi kirekesztés egyaránt vonatkozik a nem megfelelő lakhatási, tanulási egészségügyi és szolgáltatási jogokra és feltételekre (MIP 2005)

a társadalmi sebezhetőség, a társadalmi és gazdasági megvonások, amivel szembesülniük kellett, egyszülős családok, és nem kevés esetben az érzelmi, testi és szexuális visszaélések, amelyeket átéltek. Eszerint méltán kijelenthetjük, hogy a fogva tartás kirekeszti azokat a nőket, akik előzőleg, a börtönbüntetés előtt, nem voltak szociálisan kirekesztettek, és a gondolatsort tovább folytatva, kizárja a már szociálisan kirekesztett nőket is (Cruells – Igeda 2005).

Ami az elkövetett bűncselekményeket illeti, amiért ezeket a nőket elítélték, dominálnak a vagyoni természetű bűncselekmények, ezt követik a személyi sérülésekre (emberölés) vonatkozó bűncselekmények, és végül azok, amelyek illegális kábítószerekre vonatkoznak (QCEA 2007).

A nők által kitöltött büntetések időtartama különbözőek, összefüggésben áll mindegyik ország bűnügyi rendszerének a koncepciójával, büntetőrendszerével, és a szabadságvesztéssel járó büntetésekhez kapcsolódó politikával. Eszerint Európában a nők börtönbüntetésének átlagos időtartama 2007-ben néhány hónaptól (Finnország és Dánia) egészen 7 évig (Koszovó, Örményország, Azerbajdzsán) (QCEA) terjedt. A büntetés letöltésének időtartama alatt, a legtöbb intézményben a nők specifikusan felszerelt fogva tartó intézményben vannak őrizet alatt, a legtöbb európai országban több mint egy a nők számára kialakított fogvatartó intézet létezik. A 2007-es adatoknak megfelelően kevés országban volt egy-egy női börtön és külön női részleg a férfiaknak szánt börtönökben. Ez a helyzet, amely nagymértékben jelenleg is jellemző, többek között Romániában is, negatív következményekkel jár az elítélt személyek esetében, mivel a családi kapcsolatok, főként a gyermekekkel való kapcsolat előre láthatóan sérül a nagy távolságok és az anyagi természetű gondok miatt. Ami a fogvatartottak felkészítését illeti a szabadulás utáni időszakra, ugyanazon okokból kifolyólag a társadalmi beilleszkedési lehetőségeiket is érinti, mivel az elítélt nők szabadulásra való felkészítésben a közösség bevonása is problematikusává válik.

A szabadságvesztéses büntetésre ítélt nők esetében a legdrámaibb aspektust a gyermekekkel való kapcsolat képezi, és ennek következményei, a szeparáció, ami az anyai kötődést, a gyermekek fejlődését érinti, főleg, ha azok kiskorúak. Egy az ICH-MHSW¹² (2012) által koordinált tanulmány kimutatja, hogy Európában a bebörtönzött nők nagy százalékban anyák is: eszerint Olaszországban a bebörtönzött női populáció 90%-a az anya is, Spanyolországban 70%, Angliában 66%, Magyarországon 58% és Franciaországban 48%. Ugyanakkor a kutatások kiemelik a nemek közti világos különbségeket a gyermekek gondozásában, a család felől jövő segítséget a szabadságvesztéses börtönbüntetés letöltésének időtartama alatt. Scottish Working Group on Women's Offending (2012) szerint Skóciában minden évben körülbelül 27 000 gyermekre volt hatással, hogy szülei börtönben voltak, olyan feltételek mellett, ahol a bebörtönzött populáció 5%-át nők képezték, és ennek 2/3-a anya volt. Angliában 2010-ben több mint 17 000 gyermek szakadt el a börtönbüntetését töltő anyjától, és a becslések szerint a börtönbüntetésüket töltő nők között minden héten születik két gyermek. Ez idő alatt a börtönbüntetésüket töltő nők gyermekeinek csupán 9%-át gondozzák az apák (Earle, J. – Nadin, R. – Jacobson, J. 2014).

12 Gyermekegészségügyi Intézet, Mentálhigiéné és Szociális Segítségnyújtás Osztálya, Bántalmazás és Elhanyagolás Kutatásának és Megelőzésének Központja, Görögország, Az Európa Bizottság Daphne III Program „Gyereket nevelni börtönből” koordinátora.

Ezen megállapításokat igazolják az ICH-MHSW (2012) tanulmányának adatai is: több európai országban¹³ a börtönbüntetésüket töltő nők 25%-a nyilatkozta, hogy a férje vagy élettársa vigyáz a gyermekeire, összehasonlítva a férfi nemű fogvatartottakkal, akik 92%-ban azt nyilatkozták, hogy feleségük, élettársuk, vagy az anyjuk gondoskodik a gyermekeiről, míg börtönbüntetésüket töltik. Valószínű az anyákat érinti a legnagyobb felelősség a gyermekek felnevelésében és gondozásában, vagy lehet, éppen egyedülálló anyákként vigyáznak gyermekeikre. Ezek alapján elfogadhatjuk, hogy a gyermekekre nagyobb hatással van az anya bebörtönzése, mint az apáé. Az ítélet után fogvatartott nők gyermekei közül csupán 5%-a marad a családi fészekben (ICPS 2008). A gyermekek 12%-a gyermek elhelyezési központokba kerül, vagy örökbe fogadják, 27%-a kerül az anyai vagy apai nagymamához, és a gyerekek 29%-ára vigyáznak más rokonok. (ICH-MHSW 2012).

Sajátos helyzetet képviselnek azok a nők, akik teherbe estek és a börtönbüntetés alatt szülnek. Az európai jogszabályok lehetővé teszik, hogy az újszülött és a kicsi gyermek a börtönbüntetését töltő anyja mellett maradhasson, mivel a különválasztás komoly érzelmi megrázkódtatást jelentene a gyermek részére. Az életkor, ameddig a gyermek a börtönbüntetését töltő anyja mellett maradhat (szükség esetén, vagy az erre kialakított speciális egységekben) országról országra változik. Eszerint vannak olyan országok, ahol ez az időszak 6-9 hónap (Magyarország, Hollandia), de olyan országok is ahol a gyermekek az anyjuk mellett maradhatnak, ameddig betöltik a 3-4 életévüket (Ausztria, Litvánia). A jelentés szerint Norvégia az egyedüli ország, ahol a gyermekek egyáltalán nem élhetnek a börtön zárt környezetében, az anyák és újszülött gyermekeik őrizetmentes terekben vannak elszállásolva. (QCEA jelentés 2007: 51).

A FOGVATARTOTT NŐK HELYZETE ROMÁNIÁBAN

Ahhoz, hogy a Romániában fogvatartott nők helyzetét, különösképpen az anyák helyzetét összegzően bemutassuk, utalni fogunk mind a rendelkezésünkre álló hivatalos adatokra, mind pedig egy átfogóbb jellegű saját kutatásunk eredményeire, amelyben részleteket mutattunk be a fogvatartott nőkkel készített interjúkból, mivel ezen információk lényegesek voltak a jelen anyag létrejöttében.

A mi országunkban is jelen vannak a nemek közti különbségek, ami a fogvatartott állomány struktúráját illeti, de a bűnözési profil jellegzetességeit illetően is. Eszerint Romániában a 2012-es évben a bírói hatóságok által jogerősen elítélt személyek közül a férfiak 94,3%-ot, a nők pedig 5,7%-ot képviseltek (Anuarul Statistic 2014: 640). 2014-ben a romániai börtönökben 32 508 személyt tartottak őrizet alatt, amelyből a szabadságvesztésre ítélt nők 4,7%-ot képviseltek (International Centre for Prison studies, az Administratia Nationala a Penitenciarelor din Romania – *Romániai Börtönök Országos Igazgatósága* által kiadott adatok alapján, 2014). Romániában egyetlen egy börtön működik nők számára,¹⁴ és hét speciális részleg egyéb fogva

13 Olaszország, Spanyolország, Anglia, Magyarország, Franciaország, Görögország

14 Targor Női Börtön, Prahova megye, 2014. szeptember 2-án női populációja 667 személye lesz.

tartó intézetben; ezekben a részlegekben 2013. december 31-én¹⁵ összesen 1559 szabadságvesztéses börtönbüntetésre ítélt nő található. A jogerősen elítéltek közül (1355) 1039, azaz 66,65%-uk letöltendő büntetése 2-5 évig és 5-10 évig tart. A nők többsége a következő korcsoporthoz tartozik (számsorban): 31–40 éves (451), 41–50 éves (351) és 21–30 éves (304). Iskolázottsági szintjük alacsony, 281, azaz 33,65% írástudatlan, vagy csak az elemi osztályokat fejezték be (243); és 491-nek, azaz 31,5%-ának gimnáziumi tanulmányai (Poledna 2014). Ami a bűntényeket illeti, amiért ezeket a személyeket elítélték, a romániai helyzet különbözik a nemzetközi helyzettől, ahol, amint azt már előzőleg bemutattam, túlsúlyban vannak az illegális kábítószer-ekhez kapcsolódó bűntények (International Centre for Prison Studies 2008). Romániában a nők által elkövetett bűncselekmények nagy része a tulajdon ellen irányul, ez konkrétan a minősített lopás. Az elkövetett bűncselekmények természete szerint, a Romániában szabadságvesztésre ítélt nők állományának struktúrája a tavalyi év végén azt a tényt támasztja alá, hogy a legtöbben a minősített lopás bűntényét követték el: 22,7% (308 az 1355 fogvatartottból), 12,1% garázdaság (164), csalás és szélhámosság 12% (163), és minősített emberölés 9,6% (131). Észrevehető az értékek általános csoportosulása a tulajdon- és a személy ellen erőszakkal elkövetett bűncselekmények körül. A bűntények számát figyelembe véve az emberkereskedelem megelőzésére és leküzdésére irányuló törvény (119), valamint az a kábítószer-kereskedelemre és -használatra vonatkozó törvény (161) köré csoportosulnak. A szabadságvesztéses büntetésre ítélt nők számából, a statisztikák adatai szerint 465, azaz 29,8% visszaesőnek számít.

A szabadságvesztéses büntetésre ítélt nők, akik egyben anyák is

Ahogy az előbbiekben már kiemeltém, a kutatások és a szakirodalom rávilágít arra, hogy ami a szülői szerepeket illeti, a nők esetében a fogva tartás komoly következményeket von maga után, sokkal inkább mint a férfiak esetében: a gyermekek általános fejlődése, a szülőkhöz való kötődés sokkal inkább sérül. Az ANP keretén belül az egyik szakembercsoport által (Balan, A. – Motaitianu, M. – Onulescu N., C. 2004) 2004-ben publikált összehasonlító tanulmány¹⁶ megállapította, hogy a fogvatartott nők kezelésének specifikus problémái elsősorban az anyák gyermekeitől való elválasztásához, a nők orvosi problémáihoz, a súlyos társadalmi helyzethez, az alkohol és kábítószer okozta függőséghez, a férfakkal való kapcsolatuk problémásságához, a terhes nők és a szoptató anyák speciális étrendjéhez köthetőek. A mi meglátásunkban ehhez kapcsolódik még, hogy nagyon kevés az olyan program, amelynek célja a bűnözői magatartás változtatása, vagy amely a törvényszegő nők specifikus szükségleteit és tanulási módját veszi alapul és kérdésfeltevéseinek megfogalmazására irányul. A 2004-ben publikált összehasonlító tanulmány azt mutatja, hogy a kutatás ideje alatt, azaz 2002-ben, Romániában a börtönben lévő populáció 4,25%-át a nők képviselték. Eszerint 2500 gyermeknek volt börtönben az édesanyja, úgy hogy a fogvatartottak 60%-ának volt kiskorú gyermeke: 45,2%-ának egy gyermeke, 35%-ának két gyermeke, 10%-ának három gyermeke és 9,8%-ának több mint három kiskorú

15 A Romániai Nemzeti Börtönintézmények Igazgatósága hivatalos statisztikáinak megfelelően (ANP)

16 14 európai börtönintézményből gyűjtöttek válaszokat (Anglia, Ausztria, Belgium, Dánia, Svájc, Franciaország, Olaszország, Lengyelország, Portugália, Moldávia, Szlovákia, Spanyolország, Svédország, Magyarország).

gyermek volt. Ezeknek a gyermekeknek az anyjuk elítélése után esetenként a nagyszülők (42,8%), vagy az apák (36%), vagy más rokonok (7,9%) viselték a gondját, valamint speciális intézetek (10,3%), vagy néhány esetben barátok (2,6%) is gondjukat viselték (Balan, A. – Motataianu, M. – Onulescu, N. C. 2004: 175).

Az adatok azt is kimutatják, hogy az elítélés előtt a nők 51,1%-ának volt munkahelye, és 48,9%-a nem volt alkalmazva sehol az elítélés pillanatában. Több mint 50%-a elismerte, hogy legalább egyszer egy hónapban szoktak fogyasztani alkoholt vagy kábítószer használni, és 10%-uk válaszolta azt, hogy a büntett elkövetésének ideje alatt alkohol vagy kábítószer befolyása alatt álltak.

A nők közel 50%-a ismerte be, hogy az elítélés előtt, élete során valamilyen erőszakot szenvedett el: közülük 10,9% szexuális erőszak, 34,3% testi erőszak, 34,2% pszichikai, 9,35% szexuális és testi, 9,2% szexuális, testi és pszichikai, 3% szexuális és pszichikai erőszak áldozata volt. Az erőszakos esetek 26,5%-a azelőtt történt velük, hogy betöltötték volna a 18. életévüket, 67,2%-a pedig miután elérték ezt a kort. Ráadásul a kutatásban részt vevő nők 26,7%-a vallotta be, hogy a börtönbe kerülésük előtt volt már öngyilkossági kísérletük. A fentebb említett, látszólag száraz statisztikai adatok is rávilágítanak arra a kockázati tényezőre, melyet a fogvatartott nők társadalmi sebezhetősége jelent.

A szabadságvesztéses börtönbüntetésüket töltő nőknek a családjuktól való nagy távolság problémáját is kihangsúlyozza a fenti kutatás; eszerint Romániában a nők 45,4% százaléka töltötte börtönbüntetését a lakóhelyétől kevesebb, mint 100 km-re, 15,1% a lakóhelyétől 100–200 km közötti távolságra, és 39,5% több mint 200 km távolságra. Az a tény, hogy egyetlen egy női börtön létezik Romániában, nagymértékben megmagyarázza azt aényt, hogy a kiskorú gyermekkel rendelkező fogvatartott anyák csupán 27,2% láthatta egyszer egy hónapban a gyermekét, 16,9% nem többször, mint egyszer három havonta, 12% legalább egyszer évente, és 42% egyszer sem látta gyermekét, mióta börtönbüntetését tölti. (Balan, A. – Motataianu, M. – Onulescu, N. C. 2004: 176).

A kutatás, amelyet az elmúlt két évben végeztünk az ország egyik börtönében, jól szemlélteti, és úgy gondoljuk, hogy kiegészíti és kidomborítja azokat az információkat, amelyeket a korábbiakban már bemutattunk. A 2014-es év elején a büntetőintézetben, ahol a kutatást végeztük 172 nő volt őrizet alatt. Ezek közül 44 nő engedélyével több interjúorozatot készítettünk, az elején fél strukturált interjúkat, majd utána narratív típusú „élettörténet” interjúkat. Az általunk alkalmazott metodológia abból a posztmodern eszméből indul ki, mely szerint el kell fogadjuk az igazságok és perspektívák, azaz a narratívák többoldalúságát. Kutatási módszerként az „élettörténet” típusú interjúk mellett döntöttünk, mivel osztjuk azt az eszmét, miszerint „egy élettörténet szerepe elsősorban az, hogy egy helyre tegye a lényeges elemeket, eseményeket és hitet egy személy életében, hogy mindezeket összeillesztve egy jelentéssel teli egységes képet alkosson.” (Atkinson 2006: 38). Ezt az utat követtük mi is, abból a meggyőződésből kiindulva, hogy a reziliencia egyik perspektíváját alkalmazva, ez a típusú interjú segít a jobb megértésben, az interjúban részt vevő fogvatartott nők életpasztalatainak feltárása és ezek jelentéssel való felruházása által. Az általunk használt adatgyűjtő eszköz egy félig strukturált interjúra vonatkozó útmutató volt; ennek tematikus egységeiből megemlítjük: a gyerekkor, serdülőkor és az eredeti családban való élet; traumatikus események és tapasztalatok, párkapcsolat, az anyai sze-

rep; társadalmi inklúzió/exklúzió; bűnözői előélet (kockázati és védelmi tényezők), tervek a családi életre vonatkozóan.

Az általunk meginterjúvott nők szociodemográfiai profilja a következő dimenziók köré rajzolódik: A fogvatartott összes nő közül 44-nek kevesebb, mint egy éve volt a szabadulásig, ezek közül 31-nek (70,45%) volt kiskorú gyermeke. Jelen elemzés az utóbbi vonatkozásra összpontosít. A meginterjúvott nők közül a legtöbb 17 a 31-ből (54,8%) a 21–30 év közötti korosztályhoz tartozik, ezt követi a 30 év fölöttiek csoportja 11 (35,5%) személlyel, és a 21 év alattiak csoportja, 3 (9,6%) személy. A többség, 15 (48,3%) személy nem volt büntetett előéletű, 12 (38,7%) személy büntetett előéletű és 4 (12,9%) fogvatartott visszaeső bűnöző. Az iskolázottsági szint nagyon alacsony: 5 (16%) írástudatlan, 9 (29%) csak 4 osztályt fejezett be, és ezek közül 6 (19,35%) csak 1-2 osztály végzett el. A kutatásba bevont nők közül a bűntény elkövetésének idejében egyetlen nőnek sem volt munkahelye, 26 (83,8%) személy szakképesítés nélküli volt. Gyermekes fogvatartott nő 31 volt, ezek közül 10 (32,2%) házas volt, amiből 5-nek a házastársa is szabadságvesztéses börtönbüntetést töltött, 19 (61,3%) élettársi kapcsolatban volt, amiből 8-nak az élettársa is szabadságvesztéses börtönbüntetést töltött, 2 fogvatartott özvegy volt.

Az általunk meginterjúvott 31 fogvatartott nő közül 12-nek (88,7%) kettőnél több kiskorú gyermeke volt, és 61,3%-uknak 1-2 gyermeke volt. A gyermekek helyzete a következő: a legtöbb esetben, 14, a gyermekek elhelyezésére valamilyen kihelyezési formát alkalmaztak¹⁷ (6 esetben a gyermekek család típusú kihelyezési központban voltak, 4 esetben gyermekvédelmi intézményben, 3 esetben a nagyszülőknél, és egy esetben a gyermekek nevelőszülőknél voltak elhelyezve), 13 esetben a család és egyéb rokonság (nagyszülők, apák) gondjaira bízva, 4 esetben egyéb helyzetek álltak fenn.

A nők elítélésének okai: minősített lopás és garázdaság 19 (61,28%), minősített emberölés 4 (12,9), prostitúció 2 (6,4%), egyéb bűntények 6 (19,4%), ide számítjuk a kiskorúval való rossz bánásmódot. A kutatásban részt vevő nőkre kirótt büntetések időtartamát tekintve 23 (74,2%) személynek 1–4 év, 8 (25,8%) személynek 5–10 év között változott.

Mindezen információk alapján kijelenthetjük azt a tényt, hogy az általunk végzett kutatásban a börtönbüntetésüket ülő nők abba a csoportba tartoznak, amit kockázati csoportoknak nevezünk: nagy többségük 2 vagy annál több gyermekű fiatal anyák, az esetek nagy többségében a gyermekek élettársi kapcsolatból származnak, partnereik is a legtöbb esetben szabadságvesztéses büntetésre ítélt személyek. A nők iskolázottsági szintje alacsony, és nincs szakképesítésük. A legtöbbjük tulajdon elleni bűncselekményt követett el, szabadságvesztéses börtönbüntetésre ítélték, amely legalább egy évig távol tartja őket gyermekeiktől.

Ahogy azt a szegénységről és társadalmi kirekesztésről szóló jelentések mutatják, az iskolázottság a szegénység egyik meghatározó eleme, ennek az aránya a foglalkozás státuszától függ. Azokra a fogvatartott nőkre, akikre kutatásunk irányult, a nagyon alacsony iskolázottsági szint jellemző, a bűntény elkövetésének idején munkahely és szakirányú végzettség híján voltak; következésképpen azt gondoljuk, hogy azon kategóriába tartoznak, akik családjukkal együtt folya-

¹⁷ A 272/2004 Törvény értelmében.

matosan szembesülnek a mélyszegénységgel¹⁸. Továbbmenve, ha a társadalmi marginalizálódás¹⁹ intézményes szemléletének szintjéhez viszonyítjuk, akkor ez kellőképpen jellemzi a fogvatartott nők és gyermekeik helyzetét. Amint azt tudjuk, a szegénység – mindazon közvetlen hatással, amelyet termel – hiányos táplálkozás, anyagi okok miatti korlátozott iskolai előmenetel – egy sor ehhez társuló sebezhetőségi területet gerjeszt – a szolgáltatások igénybe vételének korlátozása, marginalizálódás a gyermekek között, gyenge iskolai eredmények és az iskolából való kimaradás – amelynek jelentős hatása van a gyermekek egész életét érintő fejlődésre és előmenetelre (World Vision jelentés 2014). Kutatásokkal bizonyított, hogy a bebörtönzés hatása előrevetíti és előírányozza a szegénységet és a társadalmi marginalizációt nemcsak az elítéltek esetében, hanem indirekt módon a családjuk és főként a gyermekek esetében is.

2012-ben Romániában a gazdasági válság okozta anyagi veszteségek aránya 29,9% az EU-s 10,3%-hoz képest. „Az indikátor természeténél fogva egyes alapanyagok hiányát méri, amely nagymértékben érinti a román gyermekeket. Ha EU-s szinten átlagosan az anyagi veszteségek azonos arányban érinti a gyermekeket és felnőtteket (11,7% a 18 év alatti populáció esetén, és 10,3% a 18–64 éves korosztály esetén), a romániai gyermekek sokkal jobban szenvednek a súlyos anyagi veszteségektől, mint a felnőttek (37,9% a 27,9%-hoz képest)²⁰. A mi véleményünk szerint ezek a megállapítások még inkább érvényesek azoknál a gyermekeknél²¹, akiknek az anyjuk a börtönbüntetését tölti, és már a szabadságvesztés előtt is szegénységgel és a társadalmi marginalizációval küszködtek.

Hogy ezek a nők hogyan élik meg a szabadságvesztéses börtönbüntetés tapasztalatát, megérthetjük abból a néhány interjúrészből, melyet ezekkel a fogvatartott nőkkel készítettünk.

A CSALÁDI ÉLETTEL KAPCSOLATOS ESEMÉNYEK ÉS TAPASZTALATOK

Az interjúalanyok többsége utalást tesz arra a családra, ahonnan származik, kiemelve a szülőikkel való együttélés élményeit:

18 Ami a mélyszegénységet illeti, Romániában a 2007-es évben magas fokú szegénységgel találkozunk azokban a háztartásokban, ahol a családfő háztartásbeli (14,3%) vagy eltartott személy (11,4%). A legnagyobb fokú szegénység azoknál vehető észre, akik nem jártak iskolába, akik csak az elemi iskolát, vagy gimnáziumot végezték el; amikor a szegénység foka nem függő, magasabb kockázatot mutat a nők esetében (Szegénység Romániában jelentés, 2007: 38)

19 „A periférikus szociális helyzet, az egyén vagy csoport elszigetelődése, a közösség korlátozott hozzáférési joga a gazdasági, politikai, oktatási és kommunikációs forrásokhoz, amely a minimális társadalmi feltételek hiányában nyilvánul meg” (a szociális marginalizáció megelőzéséről és megakadályozásáról szóló 2002/116 sz. törvény)

20 A gyermek jogainak védelmére és terjesztésére vonatkozó nemzeti stratégia 2014–2020: 19

21 Romániában „háromból egynél több gyermek tekinthető relatív szegénynek, és nagyjából háromból egy gyermek él állandó szegénységben, lévén szegény volt 2011-ben de legalább két évben is az elmúlt három évből. A serdülőkorúak (12–17 év) a legkiszolgáltatottabbak, és a relatív szegénységre vonatkozó indikátorok tükrén keresztül láthatjuk a legmagasabb szintű relatív szegénységet és a legfontosabb növekedést 2007-től (32,4%) egészen 2012-ig (38%) (A gyermek jogainak védelmére és terjesztésére vonatkozó nemzeti stratégia 2014–2020: 20).

A legjobban anyámat szerettem, meghalt, mióta én itt vagyok (a börtönben); egyedül nevelt fel minket, engem és a testvéreimet; apám meghalt, amikor 16 éves voltam. Ő nagyon szigorú ember volt, sokat fegyelmezett, nagyon csúnyán tudott szidni, nem volt szabad semmi. Megverte anyámat is, ő elszökött velünk, aztán csak visszatért. (CM, 42 éves)

A családi környezetet sokszor a konfliktusok és a szülők túlzott alkoholfogyasztása vagy alkoholizmusa miatt jelentkező szegénység jellemzi:

Engem a nagymamám nevelt fel. A szüleimnek volt állásuk, de ittak, emiatt pénz nélkül maradtunk, és elküldtek koldulni, főleg a testvéreimet. Amikor én 17 éves voltam, elváltak. Én már akkor az első büntetésemet ültem. Apám alkoholista volt, anyám olyan asszony volt, hogy inkább csak szántam, közénk állt, hogy ne verjen meg az apám. A baj az, hogy ő is ivott. Eladták a blokkot, vettek egy kicsi egyszobás házat, ott laktak ők és a testvéreim. Apám néha eljött nagyanyámhoz, és fenyegetőzött, hogy ha nem ad neki pénzt, elvisz engem onnan. Engem is elküldött néha koldulni, de én nem csináltam, inkább loptam egy üzletből, és azt vittem el neki. (MC, 33 éves)

Egy másik tapasztalat a családba való „reintegráció” sokkja, miután több évet eltöltött a kihelyezési központokban, amely magyarázatot ad arra a sajátos többletjelentésre, amelyet sok fogvatartott nő ad a családnak és szülői szerepének:

Anyám árvaházba adott engem és egyik fiútestvéreimet. Mi 15-en voltunk testvérek, az egyik meghalt, apám pedig már 20 éve meghalt. Engem beadott O.-ba, a testvéreimet BC.-be, én akkor nagyjából öt hónapos voltam. Egészen 12 éves koromig ott voltam. Jó volt. Nem tudtam mi az, lopni, vagy hogy nincs mit enni (...) Ha ott maradtam volna, most nem lennék a börtönben. Lehet, lenne egy mesterségem is. Amikor értem jöttek, én nem is ismertem meg anyámat. Azt mondtam, hogy menjen el, mert nem ismerem. Nem is tudtam, hogy van anyám; elcsalt egy babával. (VN, 35)

A gyermekkorban és kamaszkorban történő túlkapások megtapasztalása a legdurvább traumás eseményeknek számítanak, amelyekben a legtöbb interjúalany nem tudott túllépni:

A nagybátyáim, anyám testvérei vertek. Egyszer majdnem meghaltam egy ütés miatt a fejemen. Főleg az egyik bátyám, aki nemrég halt meg, mindig vert, hogy hozzak neki pénzt italra. Ott, nálunk a), mindenki szegény, a férfiak meg isznak. No, és megvert. Egyszer a cipője sarkával verte a fejemet. Én nem tudtam visszaütni, és idegességemben összevágtam magam a borotvával. Akkor vágtam meg magam az ablaküvegben, hogy szabaduljak ki, de akkor a testvéreim is jól elverték. (VN, 35)

Az a tény, hogy sok fogvatartott nőnek alacsony az iskolázottsága, a szülők döntésével is magyarázható, akik nem értékelték az iskolázottságot:

Soha nem jártam iskolába, nem engedtek a szüleim. Nem tudom miért, nem mondták. (AE, 29 éves)

Apám nem engedett iskolába, mert kellett menni árulni, de nekem tetszett az iskolában, két osztályt végeztem. Oda jártak még hozzám hasonló lányok is, jó volt... Ha jártam volna iskolába, lehet, most nem lennék itt. Lehet felvettek volna egy üzletbe, árulni. (MC, 33)

Kijártam 2-3 osztályt, amikor az árvaházban voltam, de nem igazán tudtam írni, olvasni. A börtönben elkezdtem iskolába járni, most IV-es vagyok. Azért tanulok, a gyerekeimért. (VN, 35)

AZ ANYAI SZEREP

A fogvatartott nők legnagyobb aggodalma a gyerekeihez kötődik, ehhez a témához kapcsolódnak még a házastársi viszonyról szóló beszélgetések is:

Hogy megszabaduljak a szülőktől és a balhéktól, összeálltam C-vel. Azt hittem, az életem jobb lesz vele. C. is lopott, neki 3 osztálya van. Nagyjából 5 évig éltünk együtt, apósoméknál laktunk. Aztán én börtönbe kerültem. Közben őt is lecsukták, kiengedték, megint lecsukták. Szintén zsebtolvajlásért. Amikor férjhez mentem, majdnem 17 éves voltam. Van egy közös fiunk, aki most 16 éves. A második élettársammal van még három kicsi gyerekünk. Ő vigyáz rájuk. (MC, 33)

Néhány interjúalany az elítélés előtt megpróbálta a lehető legjobb megoldást megtalálni arra, hogy biztosítva legyen, hogy a gyermekeinek jól viselik a gondját:

A templomban dolgoztam, takarítottam, és megkértem az atyát, hogy vegye magához a gyermekeimet, oda a központba. Van A.-on egy központ, ahol a gyerekek éjjel is ott maradhatnak, egyesek csak nappal jönnek, hogy megoldják a házi-jukat. A legkisebbek is ott vannak. A 13 éves kislányom egy jó családnál van, a férfi sebész. Addig marad náluk, amíg én itt vagyok. A nagyok megkeresnek, tudják, hogy le vagyok csukva, a többiek nem tudják, hol vagyok. (MM, 48)

A nyugtalanság, ami a gyerekekről jövő hírek hiányából fakad, megjelenik a legtöbb beszélgetésben; a család anyagi helyzete, a család és a börtön közötti nagy távolság olyan helyzeteket teremt, melyekben az elítélteket nem látogatják. Más esetekben, mivel sokan közülük nem tudnak sem írni, sem olvasni, nem is kapnak leveleket, kihangsúlyozza azt a szorongást és stresszt, amit az elítéltek élnek át akkor, amikor a gyermekeikről van szó:

14 évesen szültem az első gyermekemet. Az első férfitől. A második élettársamtól van három kicsi gyermekem. A férfitől, akivel most vagyok, nincs gyermekem. A gyerekek az apámnál vannak, de én tudom, hogy nem jó ott nekik, mert apám mindig iszik, és mondta valaki, hogy nincs, mit adjon nekik (nn. enivalót, ruhákat). Tudom, hogy nem jó a gyerekeknek. Kértem a tavaly, hogy küldjék a kicsiket is a kihelyezési központokba, mert a nagy már ott van. (PA, 32)

A szegénység tudomásulvétele viszi rá őket, hogy arra kérik a családtagjaikat, hogy ne látogassák, amit normálisnak tartanak az ő helyzetükben:

Visszautasítottam a látogatást, hogy nekik könnyebb legyen; abból a pénzből, amit az útra meg a csomagra költ, az anyám inkább vegyen valamit az unokáknak és a kislánynak. Még a fogdából írtam nekik, hogy ne látogassanak. (MC, 22)

Az életmód, ahogyan az elítélés előtt éltek, valamint a bűnözés megtapasztalása, több esetben az anyasággal kapcsolatos érzések erős felkavarásához vezet. Egyes interjúalanyok azért születtek több gyereket, hogy ezzel késleltessék a beidőzés végrehajthatóságát:

Tíz gyereket csináltam, csakhogy ne kerüljek börtönbe. Vártam egy rendeletet. Négy gyerekem volt, amikor azt a tettet csináltam. Lopásért tartóztattak le. Az orvosi vizsgálaton mondták, hogy terhes vagyok. Szabadon engedtek, szültem, és utána a kislánnyal voltam egyéves koráig, és én, hogy tudtam, hogy idézésem van, mind csináltam a gyerekeket. Ebben az időszakban is loptam. (TC, 45)

Mások megszakították a büntetés végrehajtását, hogy szülhessenek, aztán visszatértek a börtönbe. Ezek a tapasztalatok nyomot hagynak nemcsak az anya-gyermek kapcsolatban, a gyermekek fejlődésében, hanem az újszülöttől távol levő fogvatartott nők lelki állapotában is:

Hat hónapos terhes voltam, amikor elítéltek. Elengedtek, hogy szüljek. Miu-tán szültem, csak tíz hónapig ültem a gyerekekkel, aztán magamtól visszajöttem, csak azért, hogy két hónappal hamarabb szabaduljak. Vigyázni akarok a gyerekekre; most anyámnál vannak. (VN, 35)

Á CSALÁDI ÉLETTEL KAPCSOLATOS TERVEK

Az interjúalanyok folyamatosan megfogalmazzák a családi élettel és elsősorban a gyermekeikkel kapcsolatos terveiket:

Segíteni akarom a testvéreimet, az unokaöccseimet, mert ők is segítettek a beteg kislányomon. (CM, 42)

Beszélnék arról, mi a fontos számukra:

Fontos, hogy szabad legyél, hogy a gyermekeid mellett legyél. Szeretném, hogy legyen egy családunk, és boldogan éljünk, vagyis szépen éljünk, hogy megértsük egymást. (PM, 32)

Magamhoz akarom venni a gyermekeimet és haza akarok menni. Nekem a gyermekeim számítanak a legtöbbet az életben, aztán a szülők, és csak azután jövök én. Magamnak jobb életet szeretnék, mint ami volt, hogy kint legyek (nn, szabadon), ne legyenek gondjaim, hogy jó férjem legyen. (CC, 32)

Többen vissza akarnak térni oda, ahonnan elindultak, hálásak azoknak a közeli rokonoknak, akiktől segítséget, megértést és elfogadást kaptak:

Nem akarok többet lopni. Dolgozni akarok, bárhol, akár napszámban is, a falusiakkal. Nem akarok többet börtönbe jönni. Ha meghal az anyám, az állam elveszi a gyermekeimet. (VN, 35)

KÖVETKEZTETÉSEK

Az interjúk alkalmat adtak, hogy olyan nők hallassák a hangjukat, akiknek az anyaság tapasztalatának a megélése olyan életkép része, amelyből kibontakozik, hogy a szülőkkel való kapcsolatuk sokszor a szenvedés egyik forrása, a gyerekkorukat és fiatalkorukat beárnyékolta a szegénység, problémás kötődésekkel, legtöbbször alárendelt kapcsolatokkal fémjelezve, melynek gyakori jellemzője volt az erőszakosság az apák vagy élettársak részéről, valamint gyakori volt részükről a büntetett előélet is. Ezen tapasztalatok következményévé vált a bűncselekmények elkövetése és a börtönítélet.

Beszélhetünk-e ebben a kontextusban az anyaság tapasztalatáról, mint a reziliencia egyik lehetséges forrásáról? Úgy gondoljuk, hogy igen, és ebben az értelemben két argumentummal szeretnénk szolgálni, amely az eddigi elemzésből kitűnik:

Egyrészt, a büntetés letöltésének az ideje alatt a nők többségének a legnagyobb szenvedést a gyermekeiktől való elválasztás jelenti, és a legmélyebb szorongásokat a gyermekek jóléte, gondozása és helyzete váltja ki.

Másrészt, mikor a szabadulás utáni terveikről vagy arról beszéltek, hogy mi a fontos az életükben, az interjúkból kitűnt, hogy a fogvatartott anyák szempontjából a legértékesebb dolog és a legerősebb motivációs faktor, maga a gyermek.

Ezeket a szempontokat figyelembe véve úgy gondoljuk, hogy a szabadságvesztéses büntetésre ítélt nők esetében az anyaság szerepéről, megtapasztalásáról és főként az anyai kötelek helyreállítására irányuló reflexió, a megértés fejlesztése és minőségének a javítása egyaránt a reziliencia egyik forrásává válhat mind a fogva tartás traumatikus tapasztalatának megélésében, mind pedig védekező mechanizmusokat válthat ki a visszaesés elkerülésében. Úgy gondolom, hogy a fogvatartott nőket már a fegyházba való belépéskor be kellene vonni egy a reziliens fenntartható fejlődést elősegítő programba, amelyet az anyaság szerepének az (át) értékelése köré lehetne felépíteni.

E gondolatmenetet folytatva, úgy gondoljuk, hogy egy sajátos nézőpontú „irányított reziliencia” mentén, olyan programokkal dolgozhatunk, amelyet kimondottan ennek a ’kedvezményezett’ rétegnek állítottak össze, mind az énkép változására vonatkozóan, mely által a nők tudatában lesznek rezilienciájuknak és önnön erejüknek, valamint a kockázati tényezőknek és sebezhetőségüknek, mind pedig a többi emberrel való kapcsolat hitelessé tételében, de legfőképpen az anyai kötődés megerősítésében. Így fokozatosan lehetségessé válna a fogvatartott nők élettel kapcsolatos perspektíváinak változása, az őket ért tapasztalatok, életesemények, a rájuk vonatkozó társadalmi szerepek, mindenekelőtt az anyaszerep helyes megértése, az önreflexió képességének visszaszerzése vagy elsajátítása révén.

IRODALOMJEGYZÉK
REFERENCES

1. Atkinson, R. (2006). *Povestea vieții*. Interviu, Polirom, Iași.
2. Bădescu, G. – Petre, N. – Anghel, D. (2014). *Bunăstarea copilului din mediul rural. Raport de cercetare World Vision*. Ed Risoprint, Cluj-Napoca.
3. Bălan, A. – Moțățăianu, M. – Onulescu, N. C. (2004). Tratatamentul femeilor private de libertate în penitenciarele europene. In: Stănișor, E. (ed.): *Universul carcerat*, Editura Oscar Print.
4. Convington, S. S. (2007). The relational theory of women's psychological development: implications for the criminal justice system. In Zaplin, R. (ed.): *Female offenders: critical perspectives and effective interventions* (second ed.), Jones and Bartlett Publishers, London.
5. Cruells, M. – Igarada, N. (2005). *Women Integration & Prison*, MIP Project, Aurea Editores.
6. Durnescu, I. – Lewis, S. – McNeill, F. – Raynor, P. – Vanstone, M. (2008). *Reducerea riscului de recidivă după închisoare*. Lumina Lex, București.
7. Friestad, C. – Skog, I. – Hansen, L. (2010). Gender Differences in Inmates Anticipated Desistance. In: *The European Journal of Criminology* 7 (4) 285–298.
8. Jensen, K. B. – Jankowski, W. N. (1993). *A Handbook of Qualitative Methodologies for Mass Communications Research*. Routledge, London.
9. Earle, Jenny – Nadin, Rebecca – Jacobson, Jessica (2014). Brighter futures. Working Together to Reduce Women Offending, *Prison Reform Trust*, London.
10. Ionescu, Ș. (2013). *Tratat de reziliență*. Editura Trei, București.
11. Jordan, J. V. (2005). Relational Resilience in Girls. In: Goldstein, S. – Brooks. R. (ed.): *Handbook of Resilience in Children*. Springer, New York.
12. Muntean, A. – Munteanu, A. (2009). *Violență, Traumă, Reziliență*. Polirom, Iași.
13. Poledna, S. – Sandu, M. – Berne, A. – Foca, L. – Palaghia, M. (2009). *Manual de formare profesională privind lucrul cu persoanele condamnate care urmează să se lubereze din penitenciar*. Lumina Lex, București.
14. Poledna, S. (2013). Women inmates' narrative identities and family life projects. In: Rogobete, I. – Neagoe, A. (ed.): *Contemporary issues facing families: An interdisciplinary dialogue*. Verlag für Kultur und Wissenschaft, Bonn (363–381).
15. Poledna, S. (2014). Reflecții asupra rezilienței femeilor condamnate privativ de libertate. Lucrarea în curs de publicare, prezentată la al doilea Congres Mondial consacrat Rezilienței: „De la persoană la Societate”, Timișoara.
16. Ruppert, F. (2010). *Traumă, atașament, constelații familiale. Psihoterapia traumei*. Editura Trei, București
17. Schwartz, J. – Steffensmeier, D. (2008). The Nature of Female Offending. Patterns and Explanation. In: Prince, B. – Sokoloff, N. (ed.): *The Criminal Justice System and Women*, Mc Grawhill, New York.
18. Steffensmeier, D. – Allen, E. (1995). Gender, Age and Crime. In: Shely, J. (Ed.) *Handbook of Contemporary Criminology*. Wadsworth, New York.
19. Ward, T. – Maruna, S. (2007). *Rehabilitation: beyond the risk paradigm*. Routledge, London.

20. Ward, T. – Marshall, B. (2007). Narrative Identity and Offender Rehabilitation. In: *International Journal of Offender Therapy and Comparative Criminology*, vol. nr. 51, June (279–297).
21. Zaplin, R. (2008). *Female offenders: critical perspectives and effective interventions* (second ed.), Gaithersburg, MD: Aspen.

KUTATÁSI JELENTÉSEK ÉS TÖRVÉNYEK

22. Anuar Statistic 2014
23. Ministerul Muncii, Familiei și Protecției Sociale: Sărăcia în România: profil, tendințe, politici de combatere și prevenire în anul 2007
24. Raport International Centre for Prison Population, 2011
25. Raport International Centre for Prison Population, 2008: International profile of women in prison
26. The Quaker Council for European Affairs – Women in Prison, 2007 (QCEA)
27. Proiectului MIP Women Integration & Prison; An analysis of the sociolabour integration processes of women prisoners in Europe
28. Scottish Working Group on Women's Offending Raport (2012)
29. Raport al Institutul pentru Sănătatea Copilului, Departamentul pentru Sănătate Mintală și Ajutor Social, Centrul pentru Studiul și Prevenirea Abuzului și Neglijării Copilului, Grecia, coordonatorul Programului Daphne III al Comisiei Europene „Să crești un copil în închisoare” (ICH-MHSW), 2012
30. Strategia națională pentru protecția și promovarea drepturilor copilului 2014–2020
31. Legea 272/2004
32. Legea nr. 116/2002 privind prevenirea și combaterea marginalizării sociale